

СОВЕТСКАЯ КНИГА

нели таръа

СОВЕТСКАЯ
КНИГА

ДВ 426

АКУА

АРХАНГЕЛСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

1955

НЕЛЛИ ТАРВА

СТИХИ

на абхазском языке

— — — — —

Сухуми
Абхазское государственное издательство
1955

8c. 999625-1

НЕЛИ ҖАРБА

БЗИА ИЗБОИТ АМҚА

№ 6.— 426.

Akya
АРХАНГЕЛЬСКАЯ ГУБЕРНИЯ
АРХАНГЕЛЬСКИЙ ГУБЕРНСКИЙ УЧЕБНЫЙ КОМИТЕТ
1955

აზოვოვა

БЗИА ИЗВОИТ АМФА

Сымфа дууп, сымфа тбаауп,
 санылан ѿхъака сцонт,
 Сенгурбъоит сгуатпа иёыхаз,
 саштоуп уи, схы азцонт.
 Амфа ду иагъя имфа дуз,
 уи нымтэазо изцазом,
 Сара сымфа, спъстазара амфа,
 ахаангъы инцэазом.

Скульшуп, скульшуп макъана,
 шыкусы рацаа сымбазац,
 Сыпъсадгыл ду са сахымсыц,
 аха сахымсыц сымхэазац.
 Уи накуакъу, нахутак'у
 Апъсынтылан сызхауент,
 Ацарап-дырра, акрапъсахара
 рышьата схауент.

Спартна дузза, сыйжалар дузза
 рылаш хaa схыуп,
 Сраазонт, срыхъчонт, сразкымфа
 наужахарц ртахыуп.
 Абахуапъшь нафызоуп,
 ахаангъы ибгазом,
 Урт рааџара исымоу
 бзантцы ишъакуќъазом!

Скульшун, сшкульшу злыреңт,
аха издыреңт шызыхауаты,
Цэала-жыла сенитэйлозар,
слыра шәүент уи енхайттейт:
Скуакъ хучы агу сналъшины,
Сылъсадгым дүззә збонт,
Са сзын еихау иарбан икоу:—
Сылъсадгым бзина избонт.

Бзина избонт, са сазгуак'уп,
сымфа игоу хара,
Избан акузар, уи разкымфоуп,
ирымфоуп жэлара.
Рацэак хара са сшымщацгы,
ожэнатэ икказа,
Абрантэ избонт сахъылнаго
сымфа лашаза!

1955

АХӘҮХӘҚУА

Сылган ағасбара сазгукни,
 Ун сылаңыш хая азхауан.
 Избон жәғанағ ахәүхәқуа гүпкны,
 Ргуштақуа еилаарцыруа иңыруан.

Аха ишиениуаз урт неидытын,
 Гүшәымара руашәа жәғангу инхалт.
 Шыуук цон мраташәарахь, урт инрыдтын,
 Шыуук агахь, шыуук ашъахь ицен еиштал.

О, ахәүхәқуа, атынчра ахәүхәқуа,
 Шәымфа абахоушь, наба?
 Шәйрх'ибаҳәа ашъха ұышқуа,
 Цараражәхәаңдоу ма нахъа ма?

Шәара шәцома уахъ Москвака,
 Иахеисуа х-Алъсадгыл агу,
 Х-Совет жәлар ирзенпүшни иргуакъоу,
 Иахеилартәо хразжкуа рхы?

Ма шәаңзома шәарт Корена,
 Аибашъра ахекутәаз нахъхи;
 Зхаңы лашоу, инхо бөфла,
 Сынхурас дгудшәкыл Сен Хи!

Ма шәненир Китайтәыла,
 Салам сызлышәт сахәшъя Си Ер!
 Сылзықоу лашәхәа уи гуртәыла,
 Сшаңхаяу лашәхәа СССР.

Ма атәым лаңдақуа эхакыруа,
 Шәпхана шәненир уа Таиван,
 Өңиц нахъа аибашъра зырцих-цих'уа,
 Сышәнпүхъз шрыкусығыссауа шәымџан.

Ма Америкатән аштаткуарę,
Атынчра ахъчаф Цыон дыжәбар,
Снапы шисто иашәхә абрантән— ЭЛРИСЕУДИ
Дшанаануа идыраант иенрүбуар..

Гушца еилаарцыр, аблა рхухукуя,
Адуунең ду зымцэйжәфа ахъзо,
О, сәмәхәкуя, атынчра ахәыхәкуя,
Сажәа енташәхәа уахъ шәахъци...

Адца ирыстаз нәрыгзозшәа,
Иңыруа ихалан ахәыхәкуя цон,
Хацхаражәхәацәоуп хәа рхәозшәа,
Ицион, ицион, рымцэйжәфа ркъон.

1952—55

ВЕНГРИЯТЭИ АКАСЫ

Сыццак^уа ашкайф сунгалеит,
матэакуак стахын,
Ахахь икэз ацахь иго
иизилсүрхынт хүц-хүц.

Аха убаскан ак еилаарыруа
сыбла изахыхын,
Сзыштыг зегы сханарштын
даара кыр сархуцт.

Иланцыхны саъхъя изакустент
пъшкуакытакни ирэмыз,
Акасы тбаа, акасы пъшза
асахъакуа аныхэхэй.

Агаанцнахт саъхъя замтак
сгуалашэарац өмн ишетыз.
Аамта сир, аамта пъшза
ашэткуа ахыхэхэй.

Сыбла изахгылт скытаци
анийлара разы,
Инхамардоз аласцээ
ргурвьара хатэй,

Астол дүзээ, лапъши эхымжю,
игылаз уа хазы,
Суаажэлар рченцыкка
икургылан рнапы;

Аяар хгурбью хашаахэара,
хачча-куашара,
Зегы, зегы сыбла ихгылон
срэлэнхон өмн.

— Итбаахаант назаа,
накузаант нагзара,
Асовет Ендгылэн Венгрийн
рефызара цымк! —

Лхээн даасыдгылт дычча-ччо
венгриатэн атыръха,
Сыхуда наакулыршэт икумшэвшээз,
венгриатэн акасы.

Лбизшэала илхээз, альсышэала
илхээзшэоуп ишсаха,
Ажээ гуакъя абызшээ чыда
амамзаан хазы!

Абар уи, сахзызо
исымаз ицэхны,
Аиашьара ду асимвол
знычдало акасы!

Иаакухны иаасгудсмылт,
исгудсирбууулт истахны,
Венгриятэн атыръха дгудссылазшээ
акара тъхьаузаны.

Мап, скасы тьшээ, скасы тбая
шэтишила уеийлийччо,
Ара афны усызныжьуам,
сахьцо узгаунт! —

Ашьшныхээ иаанцыхын
иааскаасцент сыйччо,
Атынчра ахэмхэ схапыруашаа
сгугын иенарбент!

1955

АКОМФАРЕИДГЫЛА АБИЛЕТ

Фынкура ныссаант атакхаргы,
Исаант ашыкускуа итакукуа,
Егъарааны шаргы хуларгы,
Лантасрада никакукуа.

Мышк сзыкоуп бзантцы исхамштуа
Са сыъстазаара пъшдаены.
Сгуацы икоуп игурбъя шэтышуа,
Амшкуа рааста ичыда мшни.

— Ибыдьсныхэлонт хызыла-пъшада,
Иакунагоу аура-хэара!—
Абас наихэн даахан пъшьаала,
Абилет сиркынт иара.

Уи инаркны ичыгуза инадлент
Абилет, иахенсуа сгум.
Атаацэара ду азэйкни сналалт—
Акомфаренгылаа ргуть.

Иахънадсаз уи сгу ахенсуа,
Игузырхаган, ипъхаза,
Ожэыгъ наудуп ипъх-еи-пъх⁴енуа,
Ишаду сонт, сонт пъхъака.

Ргу надцаны аба данирх⁴уан
Ачар, ахъзырхэага абилет.
Краснодон аба ишъта апъих⁴уан
Афырхатча купъш Олег.

Лгу надцаны, лхы мкы шэартас,
Дцион Зона аба ишъра.
Убас Матросов зхы зымшатаз,
Дагъылт ипъсадгыл азы апъра.

ЭМРИЕССЕ
БОЛЬШИЙ СЛОВАРЬ

Игу нацданы нахъа дгылоуп,
Атынчра бууала изыхъчауда,
Итэйла аус дукуда дрылоуп,
Длас-лахъыхни дыччауда.

Фынкура нынцаант атаххаргы,
Ицаант ашыккескую иңакукууда,
Егъарааны шаргы хуларгы,
Ланцасрада никакукууда.—

Кыр нальсазоу мыш сирк сзыкоуп,
Хаштра акумкууда иңалент,
Уи аахыс сгу нацда исымоуп
Ихъзырхәагоу абилет.

1952

АТАЦА

Бансываргала ак'ефхэа, „радеда“ хэауа,
„Победа“ ахышэахътэ бхуамц са снахъпъшит.
Издыруа азэ лоумашь хэа блала сенимдауа,
Сенынбаангуатэны блакта сынтауши.

Саангугара игылаз ашла санду,
Дыхъялъшин абрака, баанихъылшъязант блала.
— Нан, бымфа х'ирхаант.—лхэн лбжы нарду,
Диахэйн лёыналх'еит:—баала, нан, баала.

Бхавган бырг'еит, ашэабжь гоит шыта харантэ,
Сцаауа сналыхъзент ииненуаз санду.
Былбазшэа акара илним ацьшъара хабарк,
Диенуеит данилан ашьшыхээ амфаду.

Сара сгу азибанарфент ак аайн схацы,
Избан нас санду изылымк'уа вбасы.
Атаца! Иабакоу изәаршэйз бхабечы,
Санду илызгуамтаз ажэйтэтэй бкасы?!

1954

РИЦА

Узбаху егъараан исахаргы,
 Лаку ажэас ишшалон.
 Иахъа ҳакан иаабент рхэаргы
 Исызхатом схэалон.

О, Рица, имбатэныншьалоу,
 Абар ожэ узбаусент.
 Жэлар рхэмтэ илакунишьалоу,
 Схүцракуа агаусент...

Шыкусы рацэала ус симала,
 Ахракуа ирбжъатээз,
 Хышыцэакуак ракумзар тынхала,
 Даараза икуадаз,

Идыруп, Рица, амра иғылаз,
 Уара узгын ишкапъхаз,
 Усахъа пъшза ашэқу ианылаз
 Зегъы иширгуапъхаз.

Ухыкуаे (ихъчази) ичнырзи
 Жэйтэ хатцак ожэ уибар,
 — О, дад, Рица, иунасыпъзи,—
 Изалшом ас имхээр...

Сгурбъо уадскылонт, о, Рица,
 Изызха-шэтүа ағатэ.
 Уи сихахан, аёырпъшза исириза
 Уадызбалонт абрантэ!

1951

СЫҚАЛАҚЬ

Сқытса салтны салам сгудхәзәала,
Стуръо санузза,
Шәағыңызға-бахча шәтылаҳала,
Итъшандаган хая,
Уара устымлент гурбъарала
Сықалақь гүтбаа.

Убри азами изсылымшо
Сыръсейнъш усымбакуа,
Знык уанызба бзина узызбаз
О, сықалақь Ақуа!

Ушъха хүпщазхъ са санхала
Стуръара аздауан,
Хуцра сирзак самахала
Ашқа сагауан!
Акоммунизм ахутъшжа схалан
Сәнеуазшээ збауан!

Убри азами изсылымшо
Сыръсейнъш усымбакуа,
Знык уанызба бзина узызбаз
О, сықалақь Ақуа!

1954

ХАБДУ ШӘАХЬ!

(Д. И. Гулна 80 шыкуса иккүнүң наизини)

Иахъа хгуръо ҳағылонт шыкуса раңза
шәхкүпра,
Шәхаху зыша аниылара ҳағылонт, ҳабду!
Х-Ағысынра ишәтү-зһауа гулцины ишгулцира,
Хеылаҳәхәо, ҳалагуръо ҳашәтълөнт хучи-ду.

Амра гыларц рапъхъаза шәақәафы шәғагылан,
Шәйбжы хаа нахағит арха, аху.
Ишакым, ишмачым ғырхагас ишәылгылаз,
Игураргагоуп, ишаҳатуп ишлаз шәхаху.

Уи нахыс инахығит ф-пүхъарца бжык ашәэ
хаазла,
Акада змахацизыз зұсуа ихүштаара.
Агуртқулкуа ишәмрәыхаз, ишәңицирбээт
лынкаала,
Ашлеи өари рыбжы енлатәэн инағит хара.

Ишәгуалашәмршә, кыршикус рапъхъа шәнирами
шәенатылоз,
Хағысуа литература амра анатпуз аху,
„Сыбабаакуа ирыцимлар, ирыгымх‘ент“ —
анышәхәоз,
Имиң, имшәңициз хлоезна ишыншәх‘уз ахы?

Уи аахыс, ижәбома ишәзказ шәтаацәара.
Шәаҗәмкын, шәышәғыкх‘ент, игузырхагами нас!
Иарбан енғыу абаҳчара ашәттра, ағиара,
Ааҙағ изындаан дацъыхәаны иқазтаз!

Шака шэгүакьюзен аčар зэгты хынхэаны,
Шака ирфедасгоузен, ихээто гуазхара,
Абдуцээ анхацаажээ дадраа хээ хынхэаны
Аха чыдала ианхашэхээ лымкаала шэара!

Иахъя аčар хгурьо шэнрамш ханацыло,
Лабеаба наабонт хшахъяз хэ хгуахутээ.
Шэара шэнрамш амацара акум хэ хазцыло,
Хацылонт аирамш хлитература ахата!

Иагъя шэгудскыларгы, иагъя шээгүзүргы,
икалом сыйхара,
Ус акузаап ишикоу ащеи игубылра.
Шээ шэгудскылар, игудскылент ауп Альсынра,
Шээ шээгүзра ами салъсуара агузра!

1954

РАЗКЫ ЗМОУ

Сусана илыккынүү

— Ибдируама, сымза, ашкол хантаз,
Ацарахъ ханцарц наххэалоз...
Сара еилазг'ент зыпсы еихулаz,
Еснагы хэндныкулалоз...

— Сымза, — схэент, — ус бхэартэ ишъя,
Анашаз быхучын, аха агъаурым...
Дбыдгылоун иббома бъя,
Дныхэаларада ак са исхэарым.

Быбзиабара цээнырра үүбүан,
Уи ауп хпартахътэ бсывган бызга.
Артазаарап ус қалоит егъя бымхэан,
Амала бшаңыц еиňш, бчара нагъя.

Хашцэажаоз хнени настхашээ,
Асқамаңы ха хнатэент.
Ибхээз азын табуп лхдошээ
Лгу Ѣшаан, лылазырз неиматэент.

— Нана! Бызцауен, бызшыда нара?...
Дналхайент абра лъя дгузуа.
— Разкы змоу ан! — схэент сара,
Сымза дышгуръяхугаз զыбуа...

Хгу инташэон еиňш шыта хцалап,
Даакылкент сеңцбы ах'еиňш:
— Ажэа хая саменгэз исхэап,
Сымыргуръяцт бара нахенпъш.

ҚАЗАХСТАН
ЫЛДАСЫМДАС

Уи дгурбъо иансылта агазет.
Издырт сажәенираала шаныз.
— Рәзкы змоу сыйза! — лхәент,
Сыйза згуңшаара наңыз.

Нас ба бакузар разкы змоу,
Сара сакузар разкы змоу,
Сыйза, изаххаары игуабыны
Хразымфа шоупхәа хаз-хазы!

1954

АМШЫН АХЫҚУАН

Хулпъазуп. Амра ағыхара наздаусит,
Сымшын Еңқуа ахықуан сықутәоуп сара.
Аңқуръкуа иенжәйлан арахъ енхаусит,
Ахъарч хәа еңслабны инасеусит ақуара.

Саангуга-сигуа инароуны ақура инахъыгза,
Ахұлығеха ахауда цқыа рфарц итәоуп ауаа.
Ағурбъара бжыуп иқуғуа илагза-ғагза,
Шыоук хыуп нақ амшынгуахъ хара изсауа.

Сарғыы стәоуп срэхүщуа ажәйтә ағатә ухәа.
(Ажәйтәра салампъышит аиашаз, аха
Уи налаңшқьюо, издыруа ашлакуа ухәа
Инталашоит ожә сгу зынзак имцаха).

Исгуалашәонит сабду исенхәахъоу зны,
Ахынт-ғынтара налас ихуңра аамта атас.
— Дад, ускан жәа шыкуса схытуан сара,
Амҳаңырра ҳанхылоз, иааныжъ ҳ-Апъсынра.

О, дад... Уи налампъышыз гурғажәак изхәазом,
Ихәаант итахызар сара исызхашом.
Уи аамта ансгуалашәо зынзак слашьцак'усит,
Амца қваукъад апъырхәа са исцранацоит.

Анышә, апъслымз нахгудхәәала нахгауан,
Уи ҳара ҳзыхәан издыруада изыпъсаз,
Агункъ-бзра, аиңыртра бжы ықуғ игауан,
Исызхәом, дад, ақуара ныжыны ха ҳашцаз.

— Жэалаа рсахъа итихыз амхацырыаа ахтээгээ,
Иваахгылент са сыбла, избазшээ схата.
Атээм дгымлахь нухынбахээ ицен урт, сыйчинийгээ
Губбан узто дарбан, ускан ус имшиг.

Ожэы?

Ацэкурьакуа хумаруа арахь сижаусент,
Ахъарч хээ цилабны инасуент акуара.
Енбаргурьонт ахыжэлэр, рашибээбжь гаусент,
Угуеисраны ихыкутэалоуп абра.

1952

АНДУ

Инапкуа къо, даныпрааушәа агара,
Дааччент инхца-аахтсаны ахучы.
— Узыргурбъон са стуазхара,
Ибома сыхаара уразкы! —

Лхәан дненитәалент ахшара,
Игурбъо ихуацшуаз панду.
Илгуалашәент уни амш ашара,
Ас даныччаз лъя, — ожә набу.

Ожә еицъш ускан днени днанабжьент,
Лыбла пъхара уни лтениш.
Урт амшкуа цент, аха лгу дамжьент,
Ҫыц лейталбахынт атениш.

Агаракуқуакуа ихлыршәт-аахлыршәтын,
Длажәымжәза дгарылхт ахучы ара.
Нас дычча-ччо дфыштыых дналыршәын,
Илхәент: „исыхынхәйт сәара”...

1953

ЗЫХЪЗ КАМШЭО АПОЕТ

(И. Королина динээкътөн 50 шыкуса алтра назмы)

Ауағы аўстазара зынзатәйк ауп ианиауа,
Ишней-иенеуа рфашха иниакукуонт имч мырха.
Аха аўстазара ускан ауп атақы анануа,
Иагулаз агулымршәен жәлар рахъ ианурха.

Ульстазара налоугзаз жәлар рзы ҳамтоуп.
Хлитература зышты анымидо, Иуа хтакы.
— Аўстазара къағ—ахшығ ду,—жәлар ирхәамтоуп,
Уара узын ирхәацәкъязшәоуп ишәкүнту ахы!

1953

* * *

Аихатэы цысатэ хыхъ ианхала,
Иагулаланы ахауа,
Бара инаскъабгон лаъши хаала,
Ишцоз альтакуа енмгуҳауа.

Ас быэбонижътеи сахәшъя, зныкым,,
Бхы-бгу, башәа нара иазкынп.
Ус бгуазционижътегы шыкусыкым,
Бгуазыхаракуа ун иакунун.

Сахәшъя хучы! Ибтаххазар,
Бакутәаны жәғанахъ бъырларцы,
Иара усгын ибгуапъхазар,
Бхала иныкубцо бқаларцы?

Зхы иакуниту бара былаъш,
Идыр, аъстазара сир ишалапъш.
Ибызхар, бурғыан ибымтари,
Бъырғы казангы бқамлари!

1952

Хусын аңжұртшалы

ХЪСЫ АЦӘҚУР҆АҚУА

Икыдъя-чыдъю, ибылгъя-чылгъю, ЭМІРІСІЛДІК
Анахъ-араҳъ имџас-ишиңтасуа, ӨЛІӨЗІМІЛДІК
Игурым-чрымуа, адд-бжы ахылго,,
Авеф-сеғхәа апъағ икәсуса,
Игуаа-хааны ииенжәыло,
Ахъарч-сарч хәа абданч енлырх'уа,,
Цыараҳ ғышаала тыңч иныкуло,
Ахъхъя-хъхъяхәа ахахә иныкусуа,
Хуар-хъяр хәа ақуара инасуа
Ишоит ацәқурғакуа,
Ишоит,
Ишоит!

Хашцаң ауп хәа ишнен-нейуа,
Архуарәү лахъхъы ишленуа,
Уа дахъгылоу аръяс Батала,
Уи дызығышу рзын хатала,
Ибоит урт нахъ иштала,
Нас дырғылоит маҳуғаенілхәала,,
Имч шыриаануа збуға гуанала,
Иччоит ибла тъхакуа,
Иччоит,
Иччоит,

Апъысык наатынчоит апъсабара,
Аимхуц рылъхра харабъзара,
Иахынгзонт акыта bla каччара,
Рыбла таауент нацәа лашара,
Иацәзызунт амза акапъхара,
Икааччоит анхағ иғніра-игуара,
Икааччоит акыта апъсабара,
Икааччоит,
Икааччоит,

1952.

ЧА-ЛАШАРАК

Скыт сыхаара, эхуцра скалаз,
Ожэ сахыпшую сгурбъо стэоуп.
„Абзираз“ ахэөшээ амра италаз,
Ианташээ зарла уажэоуп.

Абъяахээ лашара кахаа,
Избонт, зехынцьара иникальх'ент.
Ацпхъкуа ырпланы енварыжхаа
Гуарццыгъхъаца инахынагзент.

Илашонт хээ наутон хэашьас,
Иштихып икаршэзар агур.
Игукацагоу атхэмзба лашээ,
Ианыф наафуент ачамгур.

Са сухыпшунент скыт гъшдара,
Иахъа дырэагъ сту азурхахт.
Иубац енчышымкуа ча лашарак,
Абар, иаанны ожэ нубахт!

1953

СЗЫРӘХАЗ АБЖЫ

Аңаа шалаз бжык сгу иныкусын,
Сытрысны саакутәент сара.
Амза ашәахуа планы исықуъсан,
Акарматыс шәаҳәен хара.

Гурбъа рдырган аколихара шта итало,
Уахоуп ұңыц афабрика абжы анахал.
Лихатә гуашәкүа шықоу еиштыла,
Амашынызкуа хызазо инаргонт амал.

Саакутәент сұрғуа снапы наслудыл,
Сгу тамғыло итыңғо енсует.
„Сығсадгыл, тоннла ачайбұзы удқыл!“
Абас ахәошәа афабрика ұнатуент.

1953

СЫКУЛА

Абъы хых'уа сгуръю ачайрта сшалаз,
 Гуалашэарак снырын сааттылент сара,
 Ачан акуцэ неилырх'уа насусент аъшалас,
 Еигуръошэа абрака икоу азхара.

Иудыруама счаирта, са сгуазырдага,
 Сгуалашэара наиз шуцэымца хара.
 Гукала бзина ушызбо агурда хартага
 Сыблакуа ухылашшуент, урызбом рыхара.

Исгуалашэонт, сара схучзан ускан,
 Укатон уаргы счаирта, уағын азхара.
 Аарла адгымл укухажэо укутъшза укан,
 Зегъ рыкнытэ лағыш угымт, нуман хлатъшра.

Саргы стыгу-тыгууа сгылан убрақа,
 Рыгукыра шузыказ схата избауан.
 Рыхумар-рыччабжым гон харака,
 Русура пымкзакуа алафажэа рхэауан.

Иабакоу уи ахучрамшкуа, ицент еишталан,
 Ишэтуюнт уи захыс бзабаала анхара.
 Шакантэ иухачцахьоузен амра ашэахуала,
 Угулнакылахьоузен шакантэ уара?

Сыздант, уздант счаирта, ҳанитэйлент ҳызыца,
 Ифашыом бзинааззара шхамоу хара.
 Соура уоурахарц, о, иуг'уп ғыза...
 Укыцэ қашэа ихышэашэо ицлабуент дара.

О, изыпхъязода, учан бъбы қүшэарала,
 Атылъхацэа сиркуа ахъз пышза згахьоу.
 Урт срылоуп, уа укула, абрака хатала,
 Урт роуми скыта азбаху хара изыргахьоу.

1952

АТЦЫХУТЭАНТЭИ АУАРДЫН

Ааплашэмэйтээс ичүүж·мыжуа,

Ииенуан ауардын.

Ахуда дыкутээны дыңзы·мзуа,

Ашээ ихэон Дадын.

— Бэа хоугалент! Умсаа абаахоу? —

Даангымлент ирэя.

— Сахьцац ауми, ожэ субахмыу,

Изухэазен, дад, избан?

— Аль дааччент ахыр·хырхээ,

Напы хаала иаб днеихьист.

Абри аамтээ ашигыр·сырхээ,

Машынакуак иенфыст.

Агуарбжьара ыршен·шенуа,

Еивасны урт цон.

Аишынкъкуа хыпен·пенуа,

Тонилы ачаибүүрын ргон.

Ибла ихаччан ибжыы их'ицент,

Ашлабуз Дадын:

— Агуарбжьара шьта убжынцуент,

Хант аваа, суардын!

Саб иаб, уи иаб ирхааныз,

Иупъеншзен, суардын,

Амашынакуа узанаат шытынхыз,

Ицоит ирдидын...

Ашээ ихэон, агуурьба ичүүкүн,

Дгэжини длон Дадын.

Атцыхутээнтэй амфа икун,

Дадын нуардын.

1954

АДЭАЗА

Ашэабжь гонт. Саахгылт ахтыста,
Снапъшит ладен-фаден.
Саңхъя ишътан енужыны амх'урста,
Игуазырхаган ацыкүрен.

Ашэабжь гон: — о, рерашьа,
Шэеага үүвуала инашакъя.
Енцамхаратэ хмал азхашьа,
Аҳаскын, агуал шәмыцъя.

— О, рерашьа, о, рерашьа,
Адааза мх'урстахтэнт нахъя.
Нас ипъшәми ха җанхашьа,
Хүзә алытшәа наzzант фалъхъя!

— О, рерашьа, о, рерашьа, —
Игон аягашәа харкха.
Сара избон урт рынхашьа,
Ишенийлоз итәй-иңхә.

1953

БЗИА ИЗБОИТ

Бзиа избонит ахулбыехара ашьшыхәэ ианаауа,
 Игуштыхгоу авынитән аյша хаз ансуа.
 Амра тъха лхышәтны амшинахъ ианцауа,
 — Бзиала уацәйиза! — ахәошәэ ацпъхъкуа аныпъхаяу.

Бзиа избонит, истахыуп аյхәызба түшә лбара,
 Абри аамтаз дыщакы-щак'уа ачай ббы күшәуа,
 Данныхгылоу ачанрта ашәэ хәо лара,
 — Амра исараҙа! — лхәөшәэ уахъгы ипүшлауа.

Бзиа избонит убасқан илабашы нарсуга,
 Атахмада аусурахътә ифныка данцо,
 Дынгыл-аатгыло исамаркүл дасуга,
 Ф-чунирак уи дшалъшыз атоурых нахәо.

Бзиа избонит ахулбыехан араху анаауа,
 Жән-хәыси аинебабо бжыла еипъхаяуа,
 Апъшәма тъхәыс лыжә данаңтоу агуаеахәэ ихъяуа,
 Ашәах хатео лныга ду хыхухуая.

Бзиа избонит, аха зегъ рааста бзиа избауент,
 Апъсадгылаз ашәа абрантә иангайа.
 Уи ашәа гуакъя сгуата изицәуент,
 Игукатаган сцә-сжы иалоуп сенимдауа.

1952

А М @ А Н

Скытагу
 налгоу
 амфала,
 Икүшэтраа
 иғенеүент хаазго.
 Альша ави-вихәа
 дахциә шыңцәракуа
 хагала,
 Игүазырхагаха
 насуент
 адунен ду
 еимдо.

Сахынаң-аапъшуа,
 скыта избаң
 акузами,
 Ачанрта,
 амх'урста,
 арха,
 адәй?

Аха
 сыбла сыржьома,
 ирбо
 ёыцзами!

Сызвысхьюоу,
 сызвысуга
 ирзыпьшүент
 агурьцацыпъхъ
 рхылды.

Аулица икыц-аахыц
реенваршэ
енкуеарбо,
Агуараанда
ашъакакуа
енварыгъхаа
инаштып.

Армарахь —
агуараанда,
Аръярахь —
агуараанда,
нарбан
ирывубо,
Мшыншәа иштыу
ёизаданы
жәлар
рмал хъчрафуп...

Ачан радкуа
енвоуп
ачанрта
итаеарбо,
Рааза-зхашъа шыкоу
итоушәоуп
ахкаар...
Скыта ес ишчынхо,
мали-мали
енхачачъо,
Җакы узаштыузен
иуархәап
арт
агуараандакуа
убар.

Хнеиуент
скытагу
налгоу
амфала,

Альша хaa
ленинена
асра наңуп. ЭЛРИССИЙ
Зенъш утахыу
амал ду
нак-аак
хганала,
Ахы накунты
игуазырхагаха
енужьзан
инаштып!

1954

ИШ҃АБЗИОУ УРАТАГАЛАН!

Иш҃абзиоу уратагалан,
Ақытакны сасра.
Апъхэзыба ҆ышза деиннаалан
Дануғыло абра.

Еиххәа-енщәоу асасаанта,
Данығанало дұрыуа,
Иш҃енинаалоу уи лхәамта,
Угу италоит ишъкыруа.

Луатка үзбара ацыръхъ хаддло
Италтәоит афыръян,
Амаачар ашәах хаччло,
Ари бани думыръян!..

Ахыжәлага акузар иуаркалениуа,
Инуп аңәа аchanах,
Амандариноул ипъх'ен-пъх'енуа
Ифахыкны өацьзарах.

Аңәарға, нас ахъа рыпъхра.
Шака утахыу араса!
Иуғазтуа аха қумшәышәза,
Хазы икуп еихырса.

Зегъ иренъыз лхаштит ухәозар,
Абар нас ацъанцыыху.
Мап анакуха иугуаңхозар,
Ирғаны икуп ақалмыш...

Иңиңү гула, иңиңү мыла,
Саси қышсымен тәоуп иччо.
Иудыздало дарбан мыла, ӘМЕРСЕДІЛІК
Аныхәағакуа ес нағыцо. ӘЛДІСІМІЛІК

Нас иңшізами уратагалан,
Ақытағы сасра,
Ақолихағы игуар унталан,
Қыфла анатәара.

1952

ҖАМГИЕЛЛЯ
ҖӨЛДӨӨНӨЙІЛДЕ

* * *

Сгу нахуент санынбжала
Арад бжъара икказа,
Иненужыны лағышхымжала
Акаршэра икүз инацәаза.

Амра иғылаз ацыръхъ ѿх'енуа,
Абар икаччент ихааза,
Ашъежъ апъша хаа неифенуа,
Иасуан зныла иласзуа.

Аиъхэзыба күлгүш лнацәакуа хумаруа,
Дхыуп сганат дыццак'уа.
Амра зхыгъхалаз лыбла шенуа,
Избонит еиха итыръхауда.

Ихалон хахъ лашэа итылгаз,
Карматыс бжьуп зумхәарыз,
Дарбан знык лнапкъаша гуазтаз,
Уацэтэн лылтшэа зымбарыз!

1952

Аннала шығында

АШКОЛТЭ ШЫҚУСКУА

Пүхыз хаак салан
 саалтшэоуп
 ожэ сгу ишабо.
 Усыхуаульшыр,
 сиғызоуп
 шьежы инаркны
 хулаанза ишабо.
 Схуцра азхъааует
 саамта исхысыз—
 жээнэ шыкуса нахъак.
 Урт зегъ сзааир
 лабеаба,
 бзиала
 сышкүс сиркуа схэап.
 Аха анахъгы арахъгы
 гуалашэарамзар
 ак сымбаша шака,
 Шътахъка схъаульшын
 урт збом,
 избом нас пүхъака.
 Избом!
 Уаха ирыкум
 сышкүл шыкуссуа хынхэра,
 Аха,
 инсыжкуам,
 исычууп сахьнейилак
 экны зпъашэ ыцзхыз
 адырра—азхара

1954

АТЦАФЦЭА

Ашколахынта, шыбыжь аихыхәхәоз,
Атцафцэа гульғык енцаауан,
Леуа избаху зегыи иширхәоз
Куча днартығлан иқаауан:

— Даара ибзиуп ағызыцэа, адирра
Харт ҳызыкхаша тұхъака.
Сара истахыуп анцынырра,
Ижәбома, Леуа дсирхаз шака.

— Уара унцынырни апроект шытын⁴уа,
Адғымл аплан, асахъя антух⁴уа,
Сара споетни сумбари,
Анцыныр урехуажәа сымхәари.

— Уара упоетхап, ани дныңынхрап,
Егырт ҳызыцәагы ус өакы.
Съяз-ъязуа саргы сманиорхап,—
Ихәахт дгуръян аеазәы.

— Ускан, ускан... О, уи аамта!—
Мышыа дылъонт, инапкуа икъонт.
— Апоет, анцыныр! — ахәаха имта,
Куча дивас дшыацәхартауент.

Арт ирыцини настха иленуа,
Ргуръара исанахәозз нахъа?
Нас Леуа енъшу шақағ Леуа,
Иазғылода ҳтәыла фалъхъа?

1952

АТЫЖЪРАТӘ ХУЛВYЕХА (Ацикл)

1. АСАХЪЛҚУА

Амза зсауа ажәған нацоуп,
Икапхонт анатә рыбла хаа.
Ақыта тынчза аңа налоуп,
Иқартахент цәамтхаз.

Ацх зыршо ақарматца,
Уарла-шәарла иғонт рыбжы,
Ирхут-хутуа аңасабара,
Зына наслонит аңашабы.

Аха итынчза иқаз ахулъзда,
Изаилагалонт алушәак.
Еилартәаз абжықуа күлъзда,
Иқүхүхуа ағаанахонт ашәак.

Ақыта аңасабара их'иаала,
Иғонт ашәабжы хыркза.
Исаапұымтәаҙо ақауа нала,
Есаанра иштыщусит ахана.

Аха абар уи нас иштытало,
Ахуңзда иқулент иғежыни.
Есаанра, есаанра уахъ иғало,
Үс нааихсыбыт фынк ағын.

2. АСТОЛ ВЕНА

Икуен-куенуа аңаңа ғыла
Инендиқшалент ацах-сах.
— Игутбаа тәылоу хара ҳтәыла,
Аныхзағаз шәаңца шәғах!

Иахъа излаабо хъя-гъшьба нацан,
Иныхээз х-Альсалгыл хгууцарьх.
Иштышэх эртэрцээ ари ацаан
Иштышэх азынчбара енкуульх.

Астол тбаа ду лаңшы эхымзó,
Инеиужъзаны илаштып.
Ашлен ұғар агурбъя рхыцэо,
Итэюп абрака, рхы-ргу тэуп.

Жәенза шыкusa, адирра-зхара,
Ақзара мариоуп, аха ртакы?
Арт ендтәлou ожә ахъәра,
Уи ренхазен шакантә!

Ачкун куацэ агуръя инхухуала,
Длахутхутуент дызватэоу,
Лара лазъшует дычча-ччо хаала,
Иеысны акальшьра иеатаоу.

— Ёазэ лгуръю цыа дынъшых' уент,
— Дгуазырхагоуп! — ибла ирҳаонт.
Ла лгутыха зргама илзымхэо
— Ирхүцгоуп... — хэа атак калцонт.

Ари длацәкууент, еги дыччонт,
Аçар зеңбабом рыхара.
Ифархыкны ажэа енмырдонт,
Игурьво итэоуп ртаацэа ара.

Амза шаша агуахы ихалаз,
Ахышэхътэ итааӡа иңиԥхонт.
Астол бена афымца зныгъхалаз,
Исаҳъаркыран силиԥхонт.

3. АНЫХДАФА

— Дад, шэысзызры, исымоуп ажээ,
Иныкуахгароуп хстол нацьу!
— Сит дэагылт изнымпүшни ажэра,
Шэышкуса хумаруа зхахуда икүү.

— Сишь-чишь ҳәә азәи-азәи,
Иненгутасны наанбартыңчт.
Еихшыаало иажәакуа акын-акын,
Итәаз азәк еиңш рхы назыршты.

Аңэца шытысхыз атахмада,
Игурбъя нацлоит деңкуацъха.
Аңэца зкыу инапы жәбанды,
Ианиңцалоит афыңха.

— Абри аныхәафә сарә иштысхыз, —
Днарызхъаапъшит иуажәлар, —
Зыбзоурала ашәабжы шытышыз,
Ирнихәафәуп абаңт аәар.

Шәныхәаз, шәныхәаз, дәлдәй хцириә,
Ишәымазазаант агуамч-алша.
Шәахъзаант, дад, фәпъхъя иенриә,
Уагъ ижәгаант ахъз-аңша.

— Рыбла агурвъацырхъ хылдыло,
Аәар ғаткент адрухәа.
— Избан, хара ҳзын шәызгыло,
Хазлаңсоузен, шәтәене ишәхәа.

— „Хазлаңсоузен“ ба, дадраа? —
Иңата даалачченит Сит.
Шәаңсамзар, уаха харт шәабраа,
Абра ҳышмензоз, са сымсит.

Аха уи ҳәдент ҳәа, аәакала
Шәхы шәымбаант аҳаң!
Шәызлакоу нацтан өба-хъала,
Шәаңсахароуп, ишәмахан!

Аңара шәңца, наххәартэ набакоу,
Абаңт реиңш аңара зтаз.
Гүзара шәнатоит гукала ишазыкоу
Хара х-Партия абас ҳааџаз.

Дычча-ччо аәэр днарылашт,
Итыңыңын турттык даңылар
Исаигуа игылаз лхы инапы **Җыңкувашты**
Шака ихааузен инапы **Тұрағынан**

— Бныңқазаант, дад, бақыымхаант,
Бгүхутэы бақыззант **Җымса** хучы:

— Сыръхашьсит, аха сгу иттурбъаант,
Сара соума уи дызөү?

— Хкарматыс хучы **Минчка** бныңқаз,
Хченртә зашәа хас ахы.

Уныңқаз, **Муса**, дад, иудыруаз,
Хара ҳыңта ушаңахы.

Уасны иәоухәароуп **«атәымфа»**,
Ани зеңкшаша **Хыңста**.
Амарыя, иумоуроуп үзара тәэмфа,
Мамзар иунаанисит ацәкурға!

Уныңқаз Кунтал, ҳцен хгуазхара,
Бныңқаз аиқуацәа баргы.
Баб дұрыхатоуп ҳколихарағ,
Битамхароуп бхатагы.

Шаныңқаз, дадраа, азәк енғыш шәнүшкіз,
Ныхәаңхъз шәйгымыз бзанты.
Шәнапы злашәк'үа, шәгу наzzыхәз,
Сныңқәағенғыш ицқаз, ишәтүз...

Хара хабла шәара ишәңшуп,
Ишәңшуп хгуамч, нас ҳалша.
Сара итегель кыршкуса ныстроуп,
Схала избартә тұхъа шәылтишә!

— Дыдратас иштәттит **«ура!»**
Уи инацлент чарапшәак.
Зхы узнымкыло енғышни аеура,
Арака ихдыртлент куашарак.

4. АИНААЛАРА

Асофат икүгылан ғыңға,
Амза рыблақуа ихычон.
Аштағ ахра ауан атынчра,
Азалахътә зныла абжъкуа гон.

— Ақуа саанхонит, уща сыйкула,
Иудысныхәлонит мәамш сара.
Илашарбагоу Москвака унықулар,
Игуаұзы са сзын шәкүк афра.

— Уи хымпъада!—иҳәах'үент аръыс,
Зху енишәшәйлаз ааигуаза.

— Амала, издируаз уи апкысы,
Сыбхабырштуама?.. Йбымхәзой?

— Бгу акыр тәзар, шытә ибзома?

— Иззатәүзең, аха иҳәэтәым!..

— Избан, иззы?.. Быпъхашъома?
Идырны ибымаз иңхашъатәым.

— Ибзиоуп, сара усхаشتрым,
Аха сухоуршты уара?

— Дина, Дина, арахъ бхъярьши,
Ибымгазон ожәгы сыгура?..

— Изгонт... Изгонт, аха сумжъаант,
Мамзар, идыр, уахысмырхуонт!—
Лыччабжъ ихылцан нас даахагежът,
Аръыс дхущуа уа даанхонит.

Иадыруазаап нас абри еиңшкуа,
Иааңын хышәту апағра амшкуа!

5. АМОЛАҚУА

Ағар ҳтурбъо абас хандтәалоуп,
Хабла хумареңт, ххәңы чкоит.
Инхалс-аахалсуа цәаныррак ҳалоуп,
Ханиңыртца аминут ааигуонт.

Хахучы аахыс ҳа ҳанцықан,
Мөнак ҳанцықун, школк ҳанцдан
Аха ҳамфакуа ожэ еицрахъяа
Хаз-хазы ицент иинеилшээн.

Рхы ахенлартээз ашкол агуараф,
Азымфас еицьш рхы иенилрхт.
Мрагыларахь, мраташээрахь
Хаз-хаз ҳамфакуа нанылт.

Аха азымфас аеенкунашаргын,
Ишненуа амшинаф силятэонт.
Харт ҳамфакуа ара енкушэаргын,
Альстазара дуаф өңц енкушаонт!

6. АШЭД ӨҢЦ

Амза хышэтны жээнгү ихынтуент,
Ачара цоит игурбю ишцац.
Абар ирхүцгую ашээ хаак штынтуент,
Уи еицьш ашээ уаха имгац:

„Иршэт-какачны альсабара,
Иалырцуент аацынира фалхъя;
Хашкол хгуакъя, хабзинабара,
Иузаххэонт „бзиала“ уаха.

Бзиала, бзиала, хашкол ашта,
Маңа цъхъяза ҳашьта эну.
Бзиала ххэаргын иакум хаштра,
Хашколтэ шыкускуа хгублыра зду.

Уаха ҳакутэом ҳцафратэ парта,
Хфымта анылашам хдоска.
Хацэйсасхашт хгыла-тэарта
Жэениза шкуса ахьцаз итакукуа.

Бзиала, бзиала, хцэыха-цэйсра,
Аласра цыхуапъцаара змамз.
Раپъхъатэй абзиабаратэ гутрысра,
Бзиала ххучрамшкуа гурва здамз..

Бзиала, бзиала, ха хгуадура,
Бзиала, бзиала харцаңца.

Хашкол ҳалган атара дуахь
Хрызцоит шэфыэцэа чеа рцаңцэак.

Х-Алъсадгылаз ҳагублра ахы ахынтыз,
Ихазтаз агуахэара лашо,
Хаъстазара амфа ахылтыз,
Бзиала, бзиала, хан-хашкол!*

„Бзиала,—бзиала”—нама иненүент,
Ашаръяз насыз аյша.

„Бзиала, бзиала”—нама иненүент
Амшын инзаало амза пъшза.

„Бзиала, бзиала”—рымаху хыйхуонт,
Ххучра нақулоу айсара.

„Мфамш!“—аҳёшээ тынч иршых“унит,
Хашкол ду ҳзылгаз хара.*

23. VI. 54

СААНВИАЛА!

Ашкол аштахъ хшъапы неихахг'ент,
Үскан хакуи ҳа ххучра.
Аннститут мшыбзия азаххәент,
Ианацахда ҳдырра, ҳа ҳцара.

Изейбамдыруаз шақа храцәази,
Шәымла еидиакылаз штакы.
Хнейдгылан ҳахъзкуа еибаҳамхәазаргъ
Гула, блала наххәент ҳгутакы.

Абар, ҳашкол еипъш, аннститутты,
Ашәкуа қыақыда иҳазнартит.
Артага матәа ашәку бұбыңғы,
Җыц өа скамкағ иҳдартит.

Ишәйдысныхәлонт сәғизцәа ғыщца,
Ишәйласныхәонт схы сарғы.
Ҳағыла иғагоу адирра ақуцәан,
Күңиарада хиенира зегзы.

Дүхъака, сәғизцәа! Саанбизала!
Иахъа хгуръо хшенилоу еипъш,
Дүшіншкұса рыштыахъ ианаҳхәо бзиала,
Игуръя-зхаражасант хљеипъш!

1. IX. 54

ИЦЭАХЫ, САН, ИЦЭАХЫ

Ицэахы, сан, ицэахы,
Спафта форма сыйцахы.
Ағ ирфозар уи бымун,
Ауаарахәа цәа ибымтин.

Инабжъаршәшә шкүсүкакхь зны,
Санаанло, сан, ара ҳағыны,
Ускан ицәырганы исырба,
Спафта форма насырба.

Ускан сағъхъа ашьшыхәа инп,
Атәцәа бжы әдар сгу ианәл,
Иаатып нахыңтыз сдырра ағашә,
Сышколтә құстазара агуашә...

Заку усгалакъ са сакутп,
Урт рзыхәан ента снахуцп.
Кыр ишъаңсоу ашколтә мышкуа,
Спара азхара, сыгутаккуа.

Гула сиенинни апартәң стәап,
Ма снагылан адца схәап,
Ма сыйфа амзүрхәсталар,
Ма аттахәа амардуан сағалап.

Нас, ицэахы, сан, ицэахы,
Спафта форма сыйцахы.
Ағ ирфозар уи бымун,
Ауаарахәа цәа ибымтин.

С·ХАМТА

(Март 8 на兹ны)

Сыкалакъ Акъя сенимдо салоуп,
Амагазинкуа еимсиркъонт.
Сыстипендия ожэ аангуга исоуз,
Сгурбъо сұзыбағы исиркүчунт.

Ахэса рымш, аныхәа дүззаз,
Истахыуп хамта пышзак сыпъшаар,
Аламала имхо, имызуа,
Сан, сыхаара бзы икастар.

Адухъ, асаку, асаркъа бзина,
Ибатзам, сан, шыта бтынъкам.
Акребдешин, ма абамбазина,
Үрт касыжэуп еғъя бымхәан.

Амагазин сыцоуп сгу хыт хытуа,
Ибатәсшьо збом, сан, сыпъсы.
Издыруент, хамтак са исызыбытом
Сыпъсадгыл ибнатаз енханы.

Аха сшыхуучу, сшбынъхау ала,
Иббома, исылшазгы заку.
Ибылкыл, сан, абри ажәенираала,
Анаңа зегъ шәймш наズкыу.

1955

Q = альбум

Q·ААПҮҮНРАК

Сара сылан ашэтыш баҳчаे,
Аңсабара сазгук'уан.
Бұбы нацәала уа иғычаз
Ашәапыңызға ес ишәтуан.

Амра ашьшыхәа амшын изаалон,
Атсаракуа ашәа рхәон.
Аңшен абди рбжыы еинаалон,
Игуқатагаха игон.

Сахынағаш-аапыңуа са исыкушан,
Избо зызхәю зегъ аапынроуп.
Уи альшзара са сгу нақушәан,
Сөшүеит, сентаپшүеит, гуазхароуп.

Ахуцра исзаиз тынч сгу настан,
Сылан, сылан ус ҳамтак.
Сызтагылаз сышкускуа гуастан,
Избент ускан өа-аапынрак!

1953

АТ҆ХЫИ СХУЦРЕИ

Ат҆х лашәуп, ацәа налоуп,
Иненхент щагу.

Акарматтар рашәа тынчуп,
Икам шытыбжы,

Схуцра сзаани, абар исхалан,
Иаленивызгаунт сыңсызъ.
Рифмей ритмен еншытала рхала
Иръшааунт ртызъ.

Альсабараң ат҆х аյшәымоуп,
Карматыскты шәахәазом.
Са сажәенираала сгу ағы ипъшәымоуп,
Даеа хүцрак уа нубазом.

1954

АЧЧАПЬШЬ

Ибзиуп
 абыргцэа ркны
 атэара,
 Иутахызар
 хшыфла аус
 анькара,
 Иубап,
 иуахап,
 узхап уакара!

Ражэа ирхэо
 зегъы
 күшзэ,
 Ихацэажэонт
 абыргцэа
 зышзэ.

Знызынла
 убас ажэак
 рхэонт,
 Иутахымзаргь
 уа уччонт.
 Снаихуальшт
 саангуга итэаз абырг.
 Схаан дсымбациэт
 ацабырг...

Сикуагъшит,
 аха
 Сикуамъшыр
 сабацоз,
 Шака ипхазыз
 ихаёх ихаччоз!

Уи инаркны
зында
дысхамштит,
Еихарак,
иначастьшь
хара самштит...
Издырзо ауп,
аха
изакуи,
Цыара избахент,
аха
измаани?!
Икышэ хүчкуа
игулцыз
агуиленгъш,
Ибла гүккуа
анатэ рыбленгъш,
Изамаа хутышза —
ацэакастьшь,
Ишъаздыруен,
мшэн,
ари аччастьшь!

Дааччеинт
саангуга итээз
сыкула ръызба,
(Уи ожэ оуп
дыштээз
анызба!)

— Сан, сан!
избозен нас,
Сызиенгуръен
самыз
абас?!

Исаидымсылан
аф-ччастьшык,
Ассир збонит,
урт
енпъшх'ит!

Аах!
Издыруент шытта
издыруа,
Аңар хауп
измоу
аиуал..
Сыкула иччаңшь—
са сыччаңшь оуп!
Сара сыччаңшь —
на иччаңшь оуп!
Хара ҳаччаңшь
абырг
иччаңшь оуп!
Хазегъ,
хазегъ
ҳаччаңшь акоуп!..
Дызбент
атахмада
исзымыдуаз,
аха
Зыччаңшь
сұ'енпъш
издыруаз!

1954

САРА СӘЙЗА

Сгу самыргыло, итыпъо иццакны,
Сгылан амған, амашына сазғышни.

— Бымға абаҳоу? — Ичча-ччо ихы-иңеу,
Даасыдгылт арғыск, иңакуашо иңеу.

Арғыс ианиасхәа изтаара атак,
— Фызада, бхалоу? — наацьеншьеит ентах.

Исхәоз, сааччан, сышәқу исқыз исырбент:
Исфызан исынуп споеиза, — схәент.

1953

САРА СВЕИАРА

Хан-чен бжыкуак
 сгу иныкусын,
 Изызхәэз аныздыр
 саархуцит
 ѿытрак.

Сгутаца арёых'ент
 инсылс-аасылсын,
 Имечыхацыз
 цәанырра
 ѿхак.

Уамашәа иубаша,
 нас
 наарбан?
 Инаарбан наара
 бенирас
 исымоу ската?

Сан лбенара
 абар ожә
 наарган
 Ахъхъяхәа
 итаргалт
 лымхырта.
 Сабду!
 о, уни са сзын
 дышшыагуадурам,
 Ибенарагы бениан,
 зегы рзы дразын.

Имтан ихъантоу
ажәак
са исыздыруам,
Анхара
иңстазаран,
игуррөыхган нара изын.

Сабду набду,
ун набду
бенирас иримаз,
Акузан реафра үтт.
Үрт
ун акузан
түсендігарас
иритаз...

Аха,
чыдала
бенирас
исоузен шәыхтылты?
Зынжак енпамх'ент
сызщаара
атак аиура.

Салъхъя наахтит
сышәкүкуа рдақъакуа
енхшәшә!

Ана-ара ихтуаз
аңстазара
адырра,

Сағаргулхәдәо
салатәан
рыгута.

Икаспарызен,
издыруама
сахъышра,

Мистуджәхәләларц
наантысх'ит
снапкуа.

Хы!
Сан
далагурбъонт
лбенара —
леафра,

Сара
сааргутыларкт,
сбенара —
сышәкүкуя!

1953

АВТОБУС АЧЫ

Ищонт автобус,
 Ищонт икуха,
 Ипахуза азна хайлатаоуп.
 Шьюук сыварағ ани рхэа, ари рхэа:
 Изөу цәажәароуп, чвароуп.

Стыничны стаоуп, издыруада схуцира
 Автобус итыцны нахъцахъяз?
 Иаасахант абра шьюук рхутхутра,
 Урт стыничра лапъшикуща измаз.

— Улзыпъшишь, дылъхәйизба шъахуп,—
 Ихәент азәи динегүдасны еги.
 — Дшъахуп, аан, аха дтынчцаоуп...—
 Акака рхәент итәаз зегы.

Сара стынчуп,
 Гүхенпъш ғыстуам,
 Аха итынчым сгу еисуент.
 Сцәанырра исвааиз аргама ихыстуам,
 Ажәенираала сгуаेы иссуент.

1954

* * *

Зны цъарантән,
Ус харантән
Сыңта саалалт
сыццахх.

Амра ласкъон,
Альхара хеуан,
Иншәымахон
хулбыеха.

Избон итынчыз,
Аапын наршәттыз
Абаҳча зны
сызцаz,

Шэа рацаала,
Гурбъярала
Игон апъсаатә бжыы
сгу казцаz.

Гүша назлысыз,
Зхы инькусыз
Абъя рбжы гон
нашЭаха.

Ахауа нала,
Харантәыла
Исафуан ахәса
рбжы хыркха.

Кыцэ кашаала,
Ус их'наала
Адаенужъ икузбон
ачай;

Аура тбаара,
Алапқара
Мышыншэа иңкүръон
аңыкурен...

Ағири бзиаху,
Сағра бзиаху
Избон сара
снаръши.

Ачайбұбы ұзынхыз,
Зплан нахысыз
Днепуан аръыс
дласны.

— Уа хулыбзина,
Сұзыза атқәзызба!—
Дынсенхырхуент
уи длацәкүуя...

Исаҳауаз, избоз,
Бэна ишызбоз
Ағны саажент
сгу ғыруа.

1951:

* * *

Исгуалашәонт, уи кыр ауцых'я,
Исабжылгалоз сан:
— Нан, ибызхант, ес баухучхах'я,
Альстазараф бмыцаклан.

— Арғар шъахукуя ус рхәах'уент:
„Бзия бызбонт, исыззазом!“—
Сызбаб, уи уафы дыхнах'уент,
Бгу итакую брыхынагзом.

— Аха ишпъазуен, сан! Иббама,
Ишыбхәакуоз енгъш са скамлент.
Исимхәэр амунт шыта аргама,
Сгуатсан абзиабара ყытлент.

Сан, уи ашшәтуент са сызхара,
Сацышшәтуент нара саргы.
Аиаша басхәап, сан, сгуазхара,
Исьырхагам зынзагы.

1953

ИАУЕИ МШӘАН...

Иауен мшәан сықазар
 мыцху сығышзаны,
 Гунда ғышза леппш
 дкаңхонит рұзарты,
 Инхъышло даахнах'уа
 сыблакуа гүкны,
 Еихга-енххәа сылахь
 даара итбааны,
 „Хыша ду змоу лоуп“ хәа
 ауаа ирхәони;
 Ашыен-ахши азилатәо,
 спажәза, схазны,
 Сыхцәм енкуаны, ишкүрыза,
 науны, ижәпанды,
 Сұара енхытаруа, амацәаз
 инкүлуршәартә ипанды,
 Снапы шәмртатаха, акысра
 агуаңыра цәгъаны;
 Снацәкъаракуа тхуаа-тхуаа,
 ипъишзаны, науны,
 Ажәакала игуасто
 „вамста изапул“ ихәартәы,
 Ләы азихұхъян жәак лхәндаз хәа
 зегъ қышқаны.
 Сажәа къаңыны, иңақтәаны,
 аха ихъны;
 Акарматыс енпүш енцырдыруа
 спшахәдағутқааны,
 Зегъы сирхыпәан, раңдә
 ражәа санцаны,

Сыхъзи сыйжәлеи ендкыланы
 са иснықууаны,
 Ахан акуцәан атәца бааш
 са статәаны,
 Ус сымамкуа, хәйс сымамкуа
 шынапы енкуршә стәаны,
 Дунен шынапы ыкүмүрс,
 сымамкуа саазданы,
 Шәарах жыла, бафлашала
 сашыцәа сдырчоны,
 Аръяр енхып-еңтүйүа, зөгъ
 азак иенипъыш сымтахны,
 Урт иренбүу арғыс лаша
 са сизиркааны...

Аха уаахуңыр, аиаша ухәар,
 сиха ипъшахап,
 Апъхъағы исхәо ажаакуа
 енилграл.

Изхуартоузен, мыңху альшара,
 агаза пүшә рхәап,
 Гунда пүшәхымкуа, „бара бымст“
 нағыағы ирхәап,
 Иабахаматәоу ахшәоура,
 уигы мыңхуңзәхап,
 „Зыхын ауу, лыхыш қыңуп“ —
 изхәашагы қалап,
 Узара паны уэбогы
 дөшүхәчауп рхәалап,
 Аамста напыхәа унапгы
 ацәа цэгъахап,
 Иөахтәаны ацәажәараз,
 уағ хжәас урпъхъязап,
 Ажәак лхәандаз хәа ипъшуагы
 рус-рхәис ихап,
 Рус ихаргы хымъада
 уа уахтынкъахап;

Инбаахуу аныкурагы,
зыхгы мыцла икулап,
Зегъ рашәен ражәен урныларгүй. 1952-жыл
урхымрәацәэр қалап; 2022-жылдан
Усда-хәйсада атәарала,
угу аусура куадахап,
Адуунен дүззә укумпышыргы,
нараби, улашәхап,
Иагъа шәзәрән рыхлагы
рыгунаха уагап,
Аръяр уенциртаххар,
унасыпдахап зынзак,
Аизыркаара иалаххын,
агурагара цэгъяхап,
Зегъы уреибыны ульшжахаргы,
ушшиныциргө уцыкукуап,
Иагаф тылъхацә шыахукуа
рышәнпүхкүй үаркукуап.
Нас иауен мишәан, сызлақоу
азын сшәхәар,
Сызлақоу инаццани
енхаңан изасырхар.

1952

* * *

Уабакоу, сгутыха, са сгуаңхара,
Зылахъ амзаңа ану.
Ихьшәашәахазшәа убзиабара,
Нас иунызбало ҭану?

Абзиабара сгуаца ирәыхан,
Сгутыха аҳәаха сымтәни,
— Быда схуартам!— ҳәа усөыхын,
Ажәакгы умоукуда исымтәни.

Ула шааңшуаз зегъ убонен,
Сызтагылаз сказшыакуа,
Скульпра шысхылатышыз агура угонен,
Сышреңшымыз атыңхәцәа хткъакуа.

Нас, уабакоу, сгуамцакыра,
Зылахъ амзаңа ану.
Угу затә наману аццакыра,
Уа зегъ рзын агуашә ҭану?!

1953

* * *

— Зина! — ихэент артс даатгылан,
Заха изымхэент игуаъны.
Аеев-еевахаа сикутэо енжэйлан,
Акуара насуан ацэкурь вьны.

— Сзырфусент... — иаталк'ит архээзба,
Диэтышшуа дихуаъшины дыччоит.
Игутыхажэа ада критахызма,
Аха намхадэт: — амшын цэкурюйт!

Архээзба амшынгу дыхихъшлент;
— Уи еснагыгы ицэкурюйт! —
Дырастых агуаъира неиньшинылент,
Аха ицыцкъахт: — арсызкуа зсонт.

Архээзба лхалёы зацыцх'ент:
— Рыцсы тоуп азы изсонт!.
Убаскан артс игутыха ицыцшэент,
Ихэент парла: — бзна бызбонт!

1953

АТЫПЪХА ЛВАЦЭА

Шака ибзиузи, шака, шака,
Аръяр шъахукуа сызбаху эхэо.
Азэ дцюушыап, азэ дыцюушыап,
Икаты-шэато митэ կапо.

Акуасъя ихалонт сихыр-ентырь,
Снареихырхуаунт: — шэтэакуа.
Сгу тагылом, ишонт итырь,
Сыдмыръандаз анцэакуа.

Сырхагежьвуа амбатэ схоуп,
Уацы ишимбац сэйрбонт.
Ируа ирхэо зэгъя мцурууп,
Исгуамъхакуа уа сымчонт.

Иахынзасасу са стыръхауп,
Ианындэйлцлакь: — бзиала ищент.
Сара өыц еита сгу азхауп,
Иэбандада, иуенпышыз уаф дзымбент!

1954-

* * *

Сымала сауп, умала уауп,
 ҳаңцэыхароуп ҳфыуза,
 Лакталада ҳагутыхажәа
 ҳхәахъоума қыръя.

Аулица ганкахъала
 сымала санызар,
 Нырцә узбент хәа уахъ сиасуам,
 издируан сгу сеанызар.

Сымзак, сымулак са сихуаччар,
 уара угу наалымсын,
 Гунахарала усзымхүцлан,
 идир, уи намысым.

Хымыцәа рыгута ҳа ҳаныкоу
 ҳаницыхылом рыбла,
 Хара-хара хнөғыслауент,
 ҳайбадыруеит гула.

Аха ңылуу-ңылуук ҳагулымцәахкуа,
 хада ҳашәа рымам,
 Ичча-ччауда ихут-хутуент:
 — изадыруеит аха шәымам.

Аха ҳамам! Аха ҳамам!
 ожетәнала аха ҳамам,
 Аха гула ҳайбадыруеит
 уи акгы ахарам...

Сымала сауп, умала уауп,
хайцэыхароуп хфыцъя,
Аха издыруеит ишеннлартэоу
хагукуа шэтышла ифыча.

Хайцыкамзар игунызгауам,
ус нахутоуп азынауп,
Уажэ хучык ихъантазаргы
нак-нак ихазынауп.

1954

ИЛТІЗ АМҚА

(Апоема)

1

Икуу үзүшьзап унапсыргута,
Ақыта уалағышуент иккаңда.
Ашәапыңызап ағиңқуа ргушак,
Үбла хырк'уент ипъшзаза.

Ахухуа-хухуахә апъша лас-фасуент,
Ахықу сиужы ду еимнадоит.
Ағнашә нылдан уахъ дненуент,
Пұхызыбак арақа тынч днатаңдит.

Ашәку дағыхьоит лхы-лгу натан,
Лыбда надцаны ахадә.
Фыңбарахшә зныла ингуатан,
Дпъшуент лбаака уи дыхынхахә.

Ублакат гежыртә уа хлантыроуп,
Цака адәенужь ду лашоит.
Уа иненужыны ихара-иңыроуп,
Ағыстазара енлашуент.

Иәыхонт есаана апъсабара,
Иамам атынчра итагал.
Ахъхъа-хъхъахә ацәкурғъара,
Итала иленуент аканал.

Аху дыкуланы абар дааниуент
Аръыс заманак дыщак'уа.
Ахықуан итәаз атъха дгуентент,
Дымғахыцит длызгушьуа.

Дналенхырхуент тынч апъхэзыба:
— Сыбъырхагах'ент, сатамз!
Сгу иштазамыз ара банизба,
Бсымбазазшәә сцар ахутамзт.

ЭМПІСІЛДІК
БОЛҒАСЫМДАС

Атпъха ашырхәә лхы ғыштылхт,
Инхылфент дзылхъоз ашәку.
Аръс данилба лыбла еңцылымхт,
Дәпасыгугуан иләент ацкы.

Гушахак шлымаз, лгу ак шалаз,
Ганха ильшуаз лыбла ирхәөн.
Насгы уи датәни дшамаз,
Лхыләө итынчыз иунарбон.

Аръс игуампъх'ент атыпъха лтынчра,
Аха ақуғимиттүи зынзас.
Дашынылахент лхышь-гушьра,
Иахъа дібама уи абас...

— Снатәарын, сығхабымцозар, —
Диәзычастан, дныштағышит шақа.
— Уажәа рацәоуп хәә ибымпъхъаузозар,
Ханцәажәәрц стахыз шақа!

Зегъ акоуп са сзы уқаз, уқамз... —
Лхәөшәә дтәан ғымтқуа уа.
Лыхцәы гъала, иқамызуа иқаз,
Далан иңауа, иңыртуа.

— Адуненаң аускую шыкоу,
Издыруент ибымоуп ринтерес.
Абъараҳәә ишыббо хнықуо
Иргылан халг'ент хара ГЕС.

Днаирғышит уи лбаа архахь,
Икүга нахънагаз аканал.
Қың илбазшәә ла лхы дәфахан,
Лха-ләө гурбъя ғышрак авнхалт.

Аха еразнак ауп, инымдаст,
Лыбла инхылт агураңа хыҳәхәо.
Баша ацәажәарахь аръыс дина
— Иарбан шәку уи бзыпъхъо?

Ибзиназар акухап бзаңхъо,
Изысцэйбзор? Исырба.
Шәкула акухап аамта шыбго,
Беанахкүбкъя харт зында!..

— Аръыс илаңш илыдирхалент,
Зхы-знапы атаргуаны итәаз.
Инхәаз ажәа гунылымкылент,
Адъхызыба ускан згу еибак'уаз.

Нас наанимдент блала ахуғышза,
Ахахә өағъара, аәкъара,
Амра эхапъхо ашыха зышза,
Акалтан иштыту агъстара.

Иблакуа гурфак рыххәхәалан,
Даақуұсычхант ихъантаза.
Аха нас игу иенкухәалан,
Дааజы-мзит ус маза!..

Диаханы днатәент лара илгуампрхазт,
Дықазам уи лзын ихәас!
— Гунда, — ихәент Кунта изымчазт, —
Ихәа, бгу зынхазен са сзы аст?

— Ианбыку мшәан, сгуаан иануасқааз,
Схы аластазом өазә иус.
Акы еипъшымкуа сүхәонт усқуатраз,
Сшыказаалакъ сыйказ ус.

— Ибзиоуп, Гунда, зегъгы бзиоуп,
Амцху арака изхәэтәун.
Иагъя схәаргы ба буағымуп,
Атәым хуцра батәнатәнт.

— Алъхызыба лыхцэы наңхыалыршатыт,
Лыблакуа аашакь-шакент.
— Жээха иухээз зегы ухаштит, ЭМРІСҮҮДИ
Еита ах'енгьш наатуркент. ӨЛҮӨСҮҮДИ

Сышкоу сыйказ, сүңырхагам.
Успырхагамхан уаргы.
Идир, уажээ сасзы игуртхагам,
Сархагонт амзар енхагы.

— Бысцэымбы аума ас збасхээз,
Ибенъясшь исымада таузы?
Ханцызарц акун сара сызбыхээз,
Сахабтент акумзар ацэй.

Ргу ишђаанагоз урт хызыцаа,
Са ибасымхээр акунага?
Бара ибтахызар исхых сцээ,
Ииашам сзавсуум, агура га!

— Аа, исымдыруен, умч дууп,
Иатах'уээн уи хэарас.
Умаzmanыкугафуп, убригадируп,
Иахъя сафызахт Крылов исыс...

— Крылов исыс! Ех бышђакоу, —
Кунта ихы аанртысит.

— Ацэажэараө бенгьш лабакоу,
Аха аусаф, уаха умпъсит!..

— Издыруент, ацара базхууцент, —
Дналагахт тынч ахэара, —
Ожэ иамузар, ашыкус аанх'уент,
Идир, зында уи шхарам.

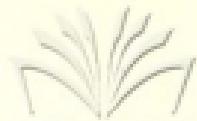
Гунда, ибзиоуп ацара-дырра,
Аха ха хус? Уи базхуц.
Иарамшк акухану бгублыра,
Сбыхэонт ацэгушра ба��ц...

- Аңша хұмаруент, аңша асуент.
Ахықу енужьду еимнадонт.
Лыхцәй хұмарауа лыбла ітасуент^{МР1363-20}
Аха днахом, уи дыъабонт. ^{БОЛЖЕСИМДІК}
- Құса иҳамаз абзиабара,
Иқазар ақурчаха иханы,
Сбыхәонт, ма башаз мацара,
Хұзыцәа рахъ баала игуабыны.
- Дааа-пұшаауда арғыс дналыхуапшт;
Илхәарымаш „мап“ ожәгы?
Гунда еразнак лыхуда илыкуает,
Згу бжъажъоз хүч-хүчы.
- Мап, сызцом уахъ, исылшом,—
Аарла ләы ааихъхент...
— Қың разқық шытә уаха исоушам,
Ак исымаз уи тұрхент!..
- Избан ус зыбхәси, Гунда,
Быкула зкулоу иңаарц ихутам?
Нас абри зума иблырщаз, Гунда,
Жәенза шыкуса ашкол баҳтаз?
- Иутахын мшәан, тығъ зсумтон,
Дыраегых узсанәхаяуа змаани? —
Шытә Кунта тәкс илитой,
Иленхәарыма уи „наани”...
- Иңхасшыонт, Гунда, ихымзұышшыонт,
Абас баҳықоу абри бара!
— Уара иңхаушшо сара иңасшыонт,
Са сзын уамган агураа!..

2

Агурға ихытәо арғыс Кунта
Ахықу аанимдент блала.
Ишқантахызы иғыза Гунда
Ари ахыкуаे дибалар?

Иарбан хаҳэзаалакь идыреент,
Идыреент ашэткуа ниуа ара. ЭММОГУЧИ
Абра даныкуъшуа ицэа ианырдүүгүчимийт
Ишынаницло иакара.

Избазар шкусык архья реңүү
Аргама ирхэент ара рыхутых.
Ааъын шэтышра реаларфыча,
Илагурбъон урт рыхтыс...

Ожэ дахьтэоу дтээн Гунда,
Дгурбъон ускан илтахны.
Длахумаруан арғыс Кунта,
Ашэткуа лх'енцион иңаны.

Издыруада урт ргуахэо
Зака замта итурбъо итээз.
Нас дөацкъян лара налхэент,
Ирызгуамтазакуа асааткуа шиаз.

... Зыла ашколахытэ хулбыхала,
Лөйзәен ларен рымма иклон.
Ус ицион амшкуа синьтала,
Ргүенизбылра есааира ильтлон.

Инаңшуаз, урт рыда „зхамшэалоз“
Дбжыхыр алшоит ҳээ рхэалон.
Аха уи ла лкны иш҆азалшоз,
Дацьыхэаны лцара лцалон.

Бзия илбон аллитература,
Креиллылциожьтэн инаркны.
Илцион, уи акун лгуадура,
„Хубакуа“ зызлоуаз иакны.

— Зык аннститут сыйталар—
Исыбаргузеи, — лхэон лара.
— Хызыла-гъшала уи са салгар,
Смаауази скытакъы ртафра...

Ашкол далг'ент, дыччен, дгурбект,
Лөхүцээ дрылан дгыр-гыруа. ЭМРСБУЧИ
Лцара азырхараз уи ддэйкулент ҮНДЭСНИЙН
Аха илъялент агура...

Илъярхагоуп, насгын ниашам,
Ацатэкуа рыхуацьшра сильх.
Гунда лхунракуа зэгъ башан,
Илзымтизент атоурих.

Двяцэы-вяцэуа, лёйлзымшиуа,
Ашэ даалахт институт.
Илуаз уаха? Дхышь-гушуа
Гунда лкытахы дхынхант.

Лани лаби дырзыртынчуамэт,
Дцэон, дцэон иненужь.
Пүсихуас илмртара рыздыруамэт,
Дырган ланшицэа ркны дынрыжьт.

Аха арака Гунда лгу заакуццэент,
Нас дылзыршыт лаб нахэншиа.
Азын дузза уаћа илхылг'ент,
Даакалент илмлъхо лшья..

Лыда дызмамыз лани лаби
Дыхдыркъацэент, дкынцицхт.
Аныкугара бзия лаабит,
Лоура-лытбаара, илзха-зыбт.

Кунта, Кунта ожэ дабакоу,
Лаангуга дыкам уи дхароуп.
Лара лзыхэан шыт дышцакоу,
Дбригадируп, кыр дацсоун.

Амацаыс енпш дцэиркъон зныла.,
Дышизхууцаэгы дбъазклон.
Ари ахыку лбон гуаныла
Аха нас лгу шэалон:

Шытә нахыс днатаәнишьома,
 Баша наақухаз лара адэы.
 Ма аргама лелымрұхашьома,
 Еиңуп ирцәазар зегъы...

Кунта дгуақ'уа баша длынштан,
 Мап иңәйлкүнт зынзагы.
 Рыбзиабара араку өахылщәан,
 Илымг'ент зында игурагы.

Лани лаби, лтынха, лыуа,
 Ла лзын даара аңыа рбент.
 Уаха ируаз, илымрұхт лымфа,
 Хатса диртарцы рызбент.

Кунта урт дратәаршьомызт,
 Ртығъха лзыхәан „дуағ хучын“.
 Аръяр шыахукуа мап рк'уамызт,
 Матура дук змаз дыпъшаатәин.

Ла дзымгодаз, ма дыцәгъазма,
 Дызтамлент ҳәз аинститут.
 Гунда илеңпүшү дықауп рхәазар,
 Ла дырбент азын ирхәент.

Илатәаршьомызт аколихара,
 Амра даблырхәа ишәуаан,
 Илытатәин лара аյсшьара,
 Илхәоз наштын, лмаршәа рк'уан.

Ачкун ипъаара уадағымзт,
 Дқылымрұқа дылзаарғ'ент.
 Уи узхычаша аръысымызт,
 Диңдирбент, нас дылдырбент.

Аха мап! Душтышт уи хаша,
 Ахуаңшы икулмырғышт зынзагы.
 Издируада итоу уа лгуаша
 Дылтахзамы уаха азәгъы?

Лакымскоуп афын данаарга,
Зегъ лбент уи өңцбараҳ.
Лани лаби дыгухъаага
Илөыңсаауан ригулымцэах.

ЭМРИСЕҮЙІ
БОЛГАСЫМДАС

Аха өңц ихент уи лыхуда,—
Аколихараे илықушэт аплан...
Уи аусгын иатакъыхықуда,
Ихент лгубракуа зегъ тлан.

Абригты шаға ихымзбылшъаз,
Аиңш үзаракыр иубахъоу!
Насгын дшроуз зегъы цэымбас,
Абри аиңшгын қалахъоу!

Ләйзиәә ракътә ашәкукуа лоулон,
Илзаарыщхауан урт зәқуаз.
Абзиаракуа лыдырныхалон,
Лгухарштра акун зегъ зыштаз.

Акомәрендгыла амаӡанықугағ
Изаарыщхауан ихәо-ичо.
Агухъаа илымоу нақ илхыигари,
Фызара лзиурц лмаршәа күз...

Ләйзиәә сиркуа Душъеи Тоснен
Рейлзыркынт уи кулацас.
Иабатәи Тосна-Фросноу,
Мап рцэйлкынт газатас:

— Издьруеит ишәхәо иашоуп,
Аха сыйцом уахъ сара...
— Жәала усла иruz башоуп,
Луа-лыкула, ахъәара.

. Мап! Ара өа мәк шытыхтәуп,
Иқазами ак ада мә?

Апылхат дызлоу дагулхтәуп,
Дацэыхъчатауп агурға!

Итэоул Гунда, Кунта, өүртуум, өлжимийг
Реншээжээр ахы енкухэлт.
Саара иштэвшиа лыбла хылтуум,
Илхээ лөамшиг хүчрэх лхалт.

Абри замтаз харантэ акуку,
Иамбазар акухап аамта шицэ,
Енкуришакны „куку, куку“
Ааёнатит науазшээ цас.

Дналыхуацьшил дччан Кунта,
— Акуку бкатаахьоу?
— Ман, — лхэент аарма Гунда, —
Среум абижы захаахьоу!

— Бара акгы ибъырхагамзт,
Кудцк, цынкуренцк икабгъсар цыа.
Уратагалан игузырхагамз,
Ибымхээз налтыз ами сцыа.

— Акуни, аха икасмыщент ауп,
Ианбасымаз уи агу!
— Хан, цушьт, Гунда, бгу цазент ауп,
Баша бацхьозаап ашэку.

— Нахъа тынич лыгъшьара лцээнгэз,
Ибжызацэ аакуфит ахыку.
Лхы лиапы ашаргуа дтэоуп архээнэба,
Адгыл икүшьуа лшьап атыку.

— Бара жэенза класс ирүлгэз,
Аколихарахь биенр бтажзам.
Казахстан, Алтайка идэйкулаз,
Царала ибенцээзэм.

Урт ирүлгахъан аннституткуа,
Ауниверситет бхээ чакы...
Зенгьш тынзи урт ртынкуа,
Ирыгзамиэт зынза аки.

Нас изцеи, изцеи зыбгуахуо,
Адгыл куаза штырхырц уа?
Уахъ иандэйкула азэк енъш ргуба
Иаштајамоуп урт мария!

Бара арака сикушәшәа ишбымоу,
Аусуразы мал бк'уент.
Ана шәкалтан җиңиртә шыкоу,
Ибымбајашәа бавсны бцонт.

— Гунда дтэоуп, өүлтуам-тъсылшыум,
Акың-мыңдакуа лырчонт.
Үи лтынчра аръс иңеңшыун,
Аха устры игу сикучонт...

Ашәку никыз аббыйцкуа азилирх'ит,
Саламшәкүкуак згулас икучны.
Изғыда хәа эзаарак штимх'ит,
Лайзәа шракуз агура ганы.

— Бышколтә фыззәа рнафсты хышкоу,
Харгы җашәмәндеу бхы азышты.
Икамлари абри базхуцир,
Устым хупрада бызен!

— Кунта аյхәйзба ашәку налитент.
Даакуғысычхан дәйкүлент нас,
Аха даахъаҗәын иналешхәент
Ифенхатгылаз: — бтәаз, үзүшт, бтәаз...

Убаскан архуараң даавшәент
Гүхәйзбак ахылъя лхатданы.
Кунта еразнак илашъ иналықушәент,
Нас дналъылент дааццакны:

— Бабаказ, Душъа, бызғузен,
Ихыбымхзор нахъа ачай?

— Ихысх'уан, аха изыззарызен,
Азахъы сдан, — лхәан дааччент..

Нас Гунда уа длағышыкүшан,
— Иамузей? — лхәан дналырьшит
Кунта илахъ неикүнцан, ылғашпілілік
Уахъ уағ дықамхәа лирбент.

Дхъантхајан, имч наќ дамштуа,
Инапы лыжэфа инатиҳт атъха.
— Умшәан,—лхәентигурға ихарштуа,—
Лхы азылштып илурхаз.

Ачанрта шықаз еицны иненуан,
Ргу еизыблуа, рыхэфа еицхны.
Амца ляралан, хгарта лмоуа,
Дыгужэажао дыкун Гунда аху.

1

Амаху раанмъярахътэ укупъшунт,
Асы зәажыу аѣкъара,
Абахча ухынцъшуа убла хырк'унт,
Ашәапъынчанъ, апустара.

Иқуандашышъза ҆пшак неңғенүент,
Ахыку иқууп аеахынагзарц.
Ашэткүа қылышмээ илеиүент,
Какачтас илапъсоуп ашьац.

Абаңча ишалент асыртлан,
Рыфын хаауп ашэт, акуц.
Аввы-выххэа рбжы зегъ хыртлан,
Ашъхыцкүа алатэоуп агүц.

Иахъа уртгы усда иных'ент,
Азла наштоуп еимдауа.
Ацаркуагы абра инен'ых'ент,
Еиъу атыъкуа еимак'уа.

Анышкамс акун, ун апъсымцъя,
Еимдо ишоуп анышэгуал.
Ианышаауз ожэ аакъысъя,
Икармыжын атыпъ харбгал...

Ишъабзиноу нас абри замтаз
Уғызыңа урыланы уаргыы,
Аапын нааны ашшыхыз азамтаз
Исаах'уркушар улшагы!

Есааира иңхонд атьсабара,
Инамам атынчра итагал.
Ахъхыа-хъхъаңа азакуръара
Итала иленеүнт аканал.

Иагъя лхәэнде, изгъя луңда,
Ожәраанза лгуўра үүвуан.
Лфызыңа рышәкү хлыртлент Гунда,
Чыцбараҳшәа ожә илбан.

Аха зегъы еицирғызышәа ишъакоу,
Ишъеншүшү ирхәо атакы!
Ускан Карт, Москва, Ақыа,
Инаргәзонт рщара, ргутакы.

— Икамлари атаккуа ҳзыбыр,
Уаха усгы уа быйән? —
Изалшома лыбла хылымдар,
Джалама цәмимас зегъ рұмы?

Зегъы еиңшх'ент ҳәоузатәк ала,
— „Уаҳа усгы уа быйән?“
Уа, избахъада аламала,
Ашәтқуа ириман фұны затәзык.

Нацынатә захыс еицәгушуазшәа,
Душъя днынаст, лгухъаа лымкәнт.
Дцент длағазшәа, дцент длымбазшәа,
Ижәға итарс наргыы дылг'ент...

Дылг'ент, дылг'ент, аха иабанда,
Ачаниртахъ акуздами нахьын?
Кунта ихәама шытта „назаза“,
Абри аума ла дзыхъын?

ЭМРИСТУРД
БОЛГАСЫМОДУС

Шытат Акуа дықам уаха ленза,
Москва дықам, дықам Карт.
Ара дыммам фыза-тызы...
Набакоу нас, набашен арт?

Амш илхтнахыз азиархозма,
Абар инацлент ёа гурвак.
Ахра ианығын игауазшээ
Аангудаңтэ инг'ент ашэак:

„Уа миыбзана, аյхэйзба Гунда,
Зыбзоуала ахыку каччо.
Ма рхы бхында, ма ргу бгунда,
Хчандта зымшала иччо”.

Дынхыкүгүлент Гунда деаткъян,
Акуаңа-өаңара, ахыку.
Абжы илахаз лгу иналкъян,
Днарзыгъыштит уахъ агуъ.

Ицент, ицент ахы лгудсан,
Лара лоума арт зөзыз?
Л్еылзымшьуа Гунда дхуцуа,
Ахахэ дныкутәент днесизкүөн.

Абар ёа рыцхарак, ёа гуакрак,
Уи акун илыгыз ахызымтэрэ.
Икалцаеи Гунда абри ақрак,
Изратэ лфыззэа ргуабылра.

Икуен-куенуа ацәкальш-лұзамфа,
Иленүеит алаңырз ағыххәхә.
Денцагылом: амфа, амфа,
Аха набакоу? Нас ихә!

Иарбан тышоу лхы зталыжыуа,
Иарбан нышау дыңпәах'уа,
Дарбан лхала уи дыңзижыуа,
Набакоу лфыззэа дзыгъхъауа?

Ави-вихэа арьша лас-фасуент.
Зхи зкужьу ихумаруа илхоуп.
Лбаа игуаан ацаакь иасуент,   ЭМГОБУЧИ
Ацэкургъ гуамщуент, рыштыбжъулжимоюуд
цэгьюуп,

Зегы, зегы шэлыцхяахэма Гунда:

Сызыцэа зымшала са суафхаз.
Уабакоу шыта, уабакоу Кунта,
Шэабакоу сызыцэа сзызэйнхаз?..

— Лытсынъ авгара еихлырысынын,
Лылацш кыдхалан дытьшует.
Издыруада азэ дылзаизар?
Мап, ахыку зегы зырфуент...

Аха лызыцээ хара ицама,
Игылазами наанини ара?
Дэшиштоу амфа лзылыргама,
Ирхэама урт наагонт быгурат?

Лхы фыштылхт Гунда дтрысны!
Фыц илбазшээ адунен!
Лхуцра лфак цон илхыцны,
Лацхья амфа уа имлашэн...

6

Амардуан еицш ифагоу ахцыста,
Хуамц шкуакуак фахагылт.
Илцэйуадафшээ аанды ахыцра,
Лытсы заны гытк даатгылт.

Абар амра ихало, ихало,
Абар шыбыжьон шыта нааигуонт.
Альсабара рбжы хаа ахало,
Ачайхыхцэа рашэабжь гонт:

— Знык банизба бара агхэйзба,
Сгу наразнак назхазеит.

— Амиц узжьом, саргы уанызба,
Сгу тгурвент, илъирзент.

ҖАМГИЙН
БАШКИР СОЛОНЧА

— Сымыш, сыңых са сыхаара,
Ба бзы сыкоуп сым сынха.

— Уаргы саргы ҳанкутхаза, ҖЫЛДАСЫМОДДА
Идыр, саңынх-саңынха...

— Ашә рхәонт, ачаиббы хырх'уент,
Игуръяроуп урт рең.
Дрылоуп Кунта, дыччо дхырхуонт,
Илашоуп уи ихы-иң.

— Даръис киоул, фыза бзиоуп,
Хмазаныкүгаф, хбригадир.

— Ахумарра-аччара ўык ахтищонт,
Дангуаагы шх'ирим дыр.

— Уи аз акузаап атылъхацәэ
Зегъ уи азәк шәиәхәроуп.

— Уи хисепшума акырыръарцәэ,
Харт хазәугы тирбароуп.

— Избандар уи дыбригадируп,
Азириаузархәоуп хүзамш.

— Азә хшигахы устгы идыруп,
Изызшо дарбан нас уи амш?

Цкуни үзбаби рыбжы иенларъсент:

— Атак, атак, Кунта — ҳәа.

Кунта иблакуа иенкуипсент.

Иғыззәа өүртүент:—шыта ихәа!

Атъха дамк'уа-дамштуа ахыста,
Даазазан илк'ит абыц.

— Душъя лакузар ихы зэншытра, —
Лгу затрысит уи данхуц.

„Ма сыйбода, ма сзахауда,
Илаңш сыйашәом азәгы.
Зегъ рыла згу зшәахауда?“ —
Иг'ент убаскан атак-абжыгы:

— Адуисенаң сәйзіца шымла
Сгу тәуп, схы тәуп, сгуазхауп.
Схы нашаңкустсоң зөгь рыла,
Аха сыйзиабара өаңзара ихауп.

Баша исырпъруент, исыргуамщуент,
Баша исырхумаруент скырши.
Ахьшың сүгүлымщәах нақ ихаңпъруент,
Уи азгуатазом шәңгүші!

Абас ихәан игу иштамыз,
Ахтыстахь инапы нах'ент.
Ағар наңшызар, ассир шұқакуз,
Ирхәо рәамшәо наашанх'ент.

Дшанхан дғылоуп арғыс Кунта,
Иненеңапш-ааниңапшит ағар.
Нас ичча-чченит иненбаргурбъян,
Лхаңы лашент Душья абар.

Аңхәнызба пашә изқумъхаң амра,
Абар, абар ачанрта дталт.
Даатғыло тымра-тымра,
Ашьшыхәа арад дыбжылт.

1954—55.

АХҚУА

адақъакуа

АХЭҮХЭҚУА

Бзина избонит амға	7
Ахәыҳақуа	9
Венгрнатән акасы	11
Акомұзарендиғыла абилет	13
Атаца	15
Рица	16
Сыкалакъ	17
Хабду шәахъ!	18
Разкы змоу	20
Амшын ахықуан	22
Анду	24
Зыхъз камшәо апоет	25
Аихатәү ұсаатә хыхъ ианхала	26

ХЪСЫ АЦӘҚУРПАҚУА

Хъсы ацәқурпәқуа	29
Фа-лашарак	30
Сымрәхаз абжы	31
Сыкула	32
Атыхутәантән ауардын	33
Адәаза	34
Бзина избонит	35
Амған	36
Ишпәзбизиу уратагалан!	39
Сгу нахуент санынбжыала	41

АШКОЛТӘ ШЫҚУСҚУА

Ашколтә шықусқуа	45
Атағаңза	46
Атыжъратә хұлбығеҳа	47

Җаанбизала	51
Ипәхы, сан, иңәхы	52
С-хамта	55

Ә-ЛАДЫНРАК

Ә-запынрак	59
Ацхын схүрсен	60
Аччаңыш	61
Сара сымза	64
Сара сбенара	65
Автобус ағы	68
Зны цъарантэн	69
Исгуалашәонит, уни кыр аұщых'уа . .	71
Иауен мшән...	72
Үабакоу, сгутыха, са сгуатъхара . .	75
— Зина! — ихәент арғыс дааттылан . .	76
Атыңха лбаңә	77
Сымала сауп, умала уауп	78
Илцыз амба	80

ТАРБА НЕЛЛИ ЗОЛОТИНСКОВНА

Аредактор Ч. ЦЬОНУА.

Атехредактор М. ПИШЧИК.

Акорректор Ф. ЧИЧЕРИА.

ЕИ01710. Акынцұхъразы аналы атадын 11/VII-55 ш.

6½, күніңхъ бұмың ықоуп. Азаказ № 3004.

Атираж 2000.

Қырғызстандың әкадемиялық қызығыртқа Академияның
атипография, Ленин қаласы, № 6.

18.1/318

Лху 3 маат. 15 кап
Ацаа 1 маатк
—
4 маат. 15 кап.

ТАРБА НЕЛЛИ ЗОЛОТИНСКОВНА
СТИХИ
(на абхазском языке)